

ทักษิณาวรรต: ศิลปะบำบัดในมิติทางพระพุทธศาสนา

Thaksinawat: Art Therapy in Buddhism

ดร.ธ สิทธีรัตน์

Daruth Sithiratn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksa Buddhagosa Campus, Thailand

E-mail sithiratn@gmail.com

Received June 16, 2022; Revised August 3, 2022; Accepted August 31, 2022

บทคัดย่อ

ผลงานสร้างสรรค์ “ทักษิณาวรรต” เป็นผลงานอีกชิ้นหนึ่งในโครงการแลกเปลี่ยนทางศิลปะและวัฒนธรรมไทย-อินเดีย โดยผลงานนี้ได้ถูกสร้างขึ้นและจัดแสดงใน นิทรรศการศิลปะ ณ ประเทศอินเดีย ในครั้งนี้มีคณะจากประเทศไทย ได้เดินทางไปทัศนศึกษาเพื่อเยี่ยมชม ขนบธรรมเนียมรวมถึงวัฒนธรรมของประเทศอินเดีย ซึ่งข้าพเจ้าได้พบเห็นสิ่งต่างๆ มากมาย ทั้งในส่วนที่เป็นเรื่องราวของวัตถุปรัชญา และวิถีชีวิตของผู้คนที่นี่ อีกทั้งยังได้พบเห็นเรื่องราวทางศาสนาพุทธที่ยังคงสามารถพบเห็นได้ แม้ว่าปัจจุบันศาสนาพุทธในประเทศอินเดีย จะไม่ได้เจริญรุ่งเรืองดังเช่นในอดีต แต่ก็ยังคงสะท้อนถึงต้องกำเนิดแห่งพระพุทธศาสนาอยู่ในหลายๆ พื้นที่ แต่กระนั้นคนอินเดียยังให้ความสำคัญในศาสนาพุทธ แม้ว่าจะไม่ได้เป็นที่พึ่งหลักทางจิตใจก็ตาม

ผลงานพุทธศิลปะชิ้นนี้ได้้นำแก่นและจุดมุ่งหมาย ของการเดินจงกรมหรือการทำ “ทักษิณาวรรต” มานำเสนอในแบบอย่างของข้าพเจ้า การเดินจงกรมในแบบที่ข้าพเจ้าเคยปฏิบัติมาคือการฝึกสติ ฝึกการรับรู้ โดยการเพ่งไปที่กายของตนในขณะที่ก้าวย่างแต่ละก้าว กำหนดความรู้สึกของสัมผัส เท้าสัมผัสกับพื้นอย่างไร เท้ารู้สึกอย่างไรต่อพื้นผิวที่เหยียบ ขาอย่างไร ส่วนใดของร่างกายทำงาน ใส่ใจไปตามความรู้สึกที่เกิดกับร่างกาย ให้รู้เท่าทันกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับกายและจิต ณ ขณะนั้น เพื่อเป็นการฝึกสติ ฝึกให้กายรู้เมื่อมีสติ จึงเกิดเป็นสมาธิ เมื่อเข้าถึงสมาธิ ปัญญาจึงเกิด ด้วยองค์ประกอบทางความคิดนี้ กลายเป็นแนวความคิดที่นำมากำหนดรูปทรงทางศิลปะ 3 ส่วน ได้แก่ สติ สมาธิ และปัญญา

คำสำคัญ: ทักษิณาวรรต; ศิลปะบำบัดในมิติทางพระพุทธศาสนา

Abstract

“Thaksinawat” is another work in the Thai-Indian arts and culture exchange program. This work was created and displayed in an art exhibition in India. This time, a group of Thai artists had a field trip to visit the Indian traditions and culture. The writer has seen many things, such as stories of things, philosophies, and ways of life there as well as stories of Buddhism in India. Although it is not as prosperous as it was in the past, but still reflects the roots of Buddhism in many areas. Indians still respect Buddhism, even though today it is not a spiritual refuge.

This work of art brings the essence and purpose of walking meditation or making "Thaksinawat" to present in the writer's style. This way is a practice of mindfulness and awareness by focusing on one's body while each step is taken. Determine the sense of touch. How do feet touch the ground. How your feet feel when stepping on the surface, how your legs lift, which parts of your body are working. Pay attention to how you feel about your body. Be aware of what is happening to the body and mind at that moment in order to practice mindfulness and train the body to know when it is conscious. Then it becomes a concentration or meditation exercise. When one enters meditation, wisdom arises. With this thought, it has become a concept to define the shape of art in 3 parts: mindfulness, concentration, and wisdom.

Keywords: Thaksinawat; Art therapy in Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนากับศิลปะนั้นมีความสัมพันธ์และพึ่งพากัน มาอย่างช้านานโดยผลงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะนั้น ได้ถูกเรียกว่า “พุทธศิลป์” ส่วนมากผลงานพุทธศิลป์ มีหน้าที่รับใช้พระพุทธศาสนา ด้วยการบอกเล่าเรื่องราวพุทธประวัติหรือเรื่องราวคำสอน พุทธปรัชญาของพระพุทธองค์ ตลอดจนภาพปริศนาธรรมต่างๆ โดยอาศัยสุนทรียทางความงามที่ถ่ายทอดออกมาด้วยผลงานศิลปะ โดยอาจเป็นจิตรกรรมหรือพุทธศิลปะอาจจะมีหลายอย่างแต่ถ้าเป็น จิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยมากจะเป็นจิตรกรรมฝาผนังซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็น ภาพเขียนที่เขียนขึ้นบนฝาผนังปูน หรือไม้ รวมถึงเพดาน เสาบานประตู หน้าต่าง ภายในวัดหรือวิหารต่างๆ ผลงานส่วนมากมักจะเขียนรูปพระพุทธเจ้า หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติเป็นส่วนใหญ่ โดยมีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อ น้อมนำชักจูงให้ผู้ที่ได้เห็นสิ่งเหล่านั้นได้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประเภทของศิลปะแบ่งออกเป็นแขนงต่างๆ ตามความเหมาะสมหรือตามความหมายของศิลปะของตน ได้กำหนดพิจารณาลักษณะการแสดงออกแห่งศิลปะต่างๆ เทียบกับศิลปะในแง่วิจิตรศิลป์ พร้อมทั้งกำหนดศัพท์เรียกลักษณะศิลปะ ที่อยู่นอกเหนือ

ขอบข่ายวิจิตรศิลป์ต่างกันอย่างออกไปโดยแต่ละลักษณะมีขอบข่ายที่ต่างกันทั้งจุดมุ่งหมาย วิธีการดำเนินการ ตลอดจนผลงานสำเร็จสามารถแบ่งได้เป็น 3 แขนงคือ (ประเสริฐ คีร์ตนา, 2542)

1. วิจิตรศิลป์ (Fine Art) หรือประณีตศิลป์ เป็นศิลปะบริสุทธิ์ที่มุ่งความงามมากกว่าประโยชน์ใช้สอยแบ่งออกเป็น 2 คือ ทัศนศิลป์ (Visual Art) ได้แก่ จิตรกรรม (Painting) ประติมากรรม (Sculpture) และสถาปัตยกรรม (Architecture) และโสตศิลป์ (Audio Art) ได้แก่ วรรณกรรม (Literature) และดนตรี – นาฏศิลป์ (Music & Drama)

2. งานช่างฝีมือ (Craft) มีความหมายเฉพาะถึงงานช่างสิบหมู่ที่รับราชการในกรมช่างสิบหมู่

3. งานศิลปะประยุกต์ (Applied Art) เป็นศิลปะที่มุ่งประโยชน์ใช้สอย แบ่งออกเป็น 7 อย่าง คือ มัณฑนศิลป์ (Decorative Art) พาณิชยศิลป์ (Commercial Art) อุตสาหกรรมศิลป์ (Industrial) ศิลปหัตถกรรม (Art & crafts) ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) หัตถกรรม (Handicrafts) คหกรรมศาสตร์ (Home economics) ศิลปศึกษา (Art education)

ผลงาน “ทักษิณาวรรต” เป็นผลงานทางพุทธศิลป์ ที่มีคุณค่าในด้านสถาปัตยกรรม (Architecture) ทางสังคมและจิตใจ และเชื่อมโยงกับคุณค่าทางวิทยาการและการศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ช่วยในการเสริมสร้างให้เกิดการเจริญสติ เพื่อบำบัด พัฒนา และยกระดับสมาธิจิตให้สูงขึ้น การพัฒนาจิตมักจะถูกละเลย และขาดการเอาใจใส่ในการพัฒนาอย่างจริงจัง การพัฒนาจิตโดยเรียนรู้จากทฤษฎี และการลงมือฝึกอบรมปฏิบัติให้เป็นจิตตาวนาตามหลักการของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง หรือการรู้จักนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงเป็นสิ่งที่ควรจะได้ตระหนักให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะได้ฝึกปฏิบัติให้มาก (คุณ โทษณ์, 2548) การพัฒนาจิตเพื่อให้เกิดปัญญาตามหลักการของพระพุทธศาสนานั้น จัดเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแบบรอบด้าน ที่ต้องพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2556) ผู้ที่จะพัฒนาคนอื่นได้ ต้องมีการพัฒนาตนเองก่อน ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพทั้งทางกายและใจ เพราะถ้าบุคคลปฏิบัติได้ครบถ้วนย่อมนำตนให้พบความสุขและความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม เป็นชีวิตที่ลงตัว อีกทั้งจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคคลอื่นได้เจริญรอยตาม ถึงแม้สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีสารสนเทศจะเปลี่ยนแปลงไป (พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์ และ รวีโรจน์ ศรีคำภา, 2564) ซึ่งในทางพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาจิต โดยการฝึกอบรมจิตให้ดีพอสรุปได้เป็น 3 ประการ

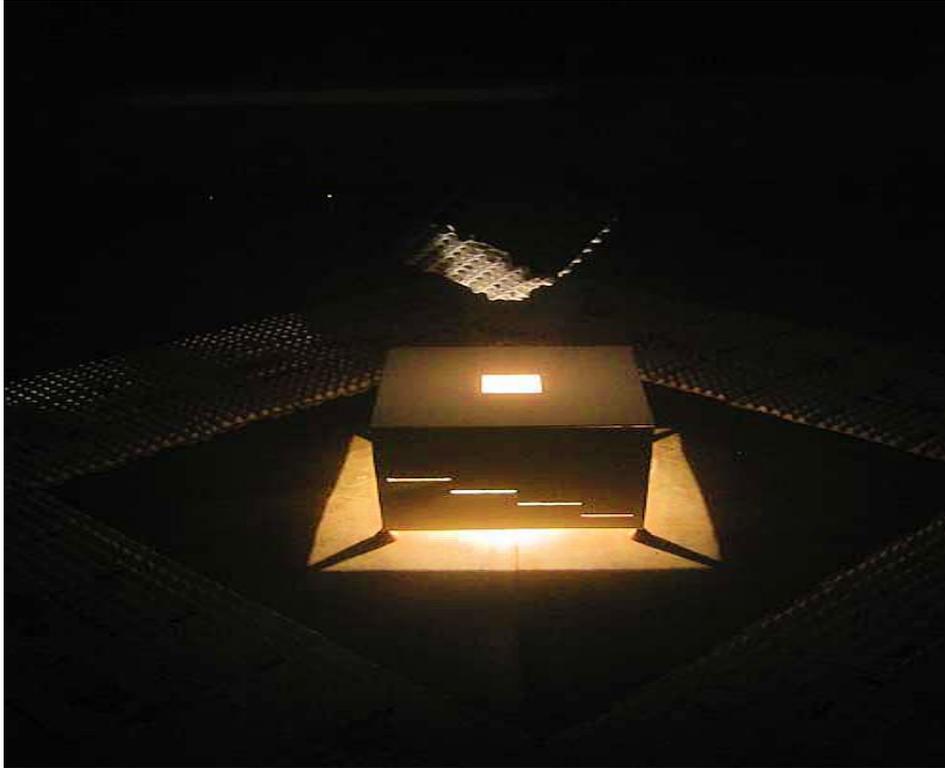
1) ฝึกจิตให้เป็นจิตที่มี “คุณภาพดี” คือ มีคุณธรรม มีเมตตา กรุณา เป็นต้น มีจิตที่กตัญญู มีความเคารพอ่อนน้อม มีความเชื่อฟัง ที่เรียกว่ามีคุณธรรมจิตที่ดีงาม เกื้อกูลกับชีวิตที่ดี

2) ฝึกจิตให้เป็นจิตที่มี “สมรรถภาพดี” คือ ความสามารถของจิตสามารถในการที่จะทำงานต่างๆ ได้แก่ ความมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตใจที่อดทน มีจิตใจที่มีความเพียรพยายามสูง ไม่ท้อถอยจิตที่มั่นคง มีจิตใจที่แน่วแน่ มีสมาธิ มีสติ มีขันติ เป็นต้น นี้เรียกว่าเป็นจิตใจที่มีสมรรถภาพดี

3) ฝึกจิตให้เป็นจิตที่มี “สภาวะจิตดี” คือจิตที่มีความสุข ได้แก่ ความแจ่มใส เบิกบานสดชื่น ความโปร่งโล่งเป็นอิสระ เป็นจิตที่สดชื่น สุขสบายเป็นสิ่งที่จำเป็น ที่ต้องสร้างขึ้นเช่นเดียวกับสุขภาพจิตดี

แต่วิธีการใดจะก่อให้เกิดความภูมิใจผู้ปฏิบัติ ให้มีความก้าวหน้าดำเนินไปได้เป็นอย่างดีนั้นต้องอาศัย “สัปปายะ 7” คือสิ่งที่สบาย, สบายเอื้อเฟื้อ, สิ่งที่เกี่ยวข้อง, สิ่งที่เหมาะสมอันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย ผลงานทักษิณาวรรต จึงได้ถูกสร้างโดยอาศัยหลักธรรมอันได้แก่ “อวาสสัปปายะ” คือที่อยู่อันเหมาะสม เช่น ปลอดภัย ไม่พลุกพล่านจอบแจ “อุตุสัปปายะ” คือดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมเช่นไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป “อิริยสัปปายะ” คือ อิริยาบถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับการจงกรม บางคนถูกกับการนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี มีอิริยาบถที่สมดุลมาเป็นหลักในการออกแบบรูปลักษณ์และการสร้างการจัดการพื้นที่ให้แก่ผลงาน ให้รองรับวิธีการใช้งานได้อย่างเหมาะสม ในสภาพแวดล้อมที่สงบ เพื่อการฝึกเจริญสติตามหลัก “สติปัฏฐาน 4”

“สติปัฏฐาน 4” การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง องค์ประกอบสำคัญจาก “สติปัฏฐาน 4” ที่นำมาสร้างผลงาน “ทักษิณาวรรต” นั้นคือการนำหลัก “กายนุสสนาสติปัฏฐาน” การกำหนดอิริยาบถ รู้เท่าทันอิริยาบถต่างๆ ของตน การกำหนดรู้ว่าจักรงับกายสังขารทุกขณะ เป็นการปรุงแต่งร่างกาย การระงับกายสังขารในหมวดลมหายใจเข้า-ออก และการที่ลมหายใจอยู่กับตัวเราตลอดเวลา เราจึงสามารถฝึกเจริญสติโดยใช้ลมหายใจเป็นอุปกรณ์ได้ทุกขณะ แม้การฝึกกระยะสั้นๆ ก็ให้ความสงบผ่อนคลายได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ขณะเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ก็ทรงเป็นอยู่ด้วยการเจริญธรรมเครื่องอยู่คือ “อานาปานสติ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และ “จิตตานุสสนาสติปัฏฐาน” การมีสติอยู่พร้อมด้วยความรู้ชัดในจิตของตน ว่ามีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว พุ้งซ่านหรือมีสมาธิ อย่างไรก็ตามที่เป็นจริงในขณะนั้น ด้วยการนำหลักธรรมคำสอนที่กล่าวมารวมกับองค์ประกอบต่างๆ ทางความคิด และสุนทรียทางศิลปะ จึงได้เกิดผลงานพุทธศิลป์ชื่อ “ทักษิณาวรรต” ที่สมบูรณ์นี้ขึ้น

ภาพที่ 1 ผลงานสื่อผสม “ทักษิณาวรรต”

ชื่อผลงาน: ทักษิณาวรรต / Taksinawat

เทคนิค: สื่อผสม

ขนาด: 500 x 500 cm.

ปีที่เผยแพร่: พ.ศ. 2548

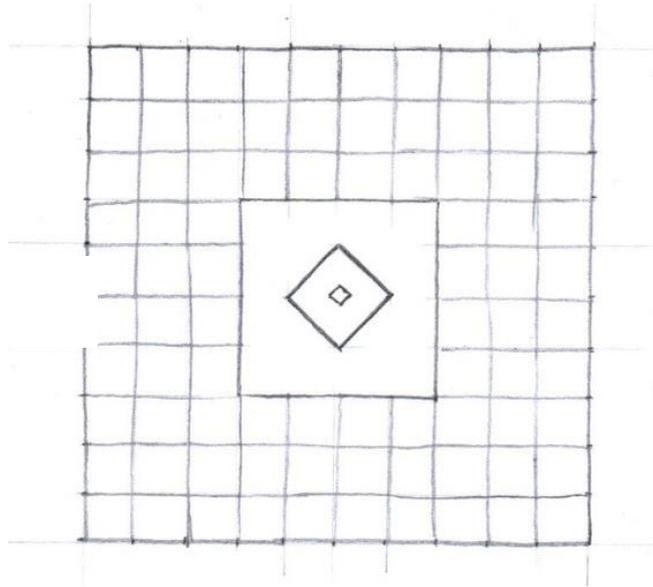
เราต้องระวังขณะเดิน เมื่อเราตระหนักถึงสิ่งที่กำลังทำอยู่และที่ที่กำลังจะไป ใจของเราจะใสใจเมื่อก้าวเท้าลงบนพื้นดินที่เราศรัทธา “ทักษิณาวรรต” (การเดินจงกรม) จะฝึกตัวเราให้มุ่งความสนใจไปที่จิตสำนึก ความมีสติและภูมิปัญญาจะประสบความสำเร็จเป็นผล

ข้าพเจ้าจึงมีความคิดที่จะนำวิถีทางของพุทธศาสนาที่ตนเคยเล่าเรียนและปฏิบัติเมื่อครั้งบวชเป็นเป็นภิกษุ นั่นคือ การเดินจงกรม หรือที่เรียกว่า “ทักษิณาวรรต” ซึ่งเป็นคำทับศัพท์ที่ชาวอินเดียรู้จักกัน การทำทักษิณาวรรตนั้นยังคงมีการปฏิบัติกันอยู่ในประเทศอินเดีย ข้าพเจ้าจึงคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่นั่นสามารถเข้าใจได้ง่าย เนื่องจากเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมทางศาสนาที่เหมือนกับประเทศไทย

โดยปกติคนเราโดยทั่วไปจะเดินช้าหรือเร็วก็ตาม ย่อมก้าวเท้าเดินไปตามระยะหรือจังหวะ ไม่ปรากฏว่ามีใครเคยกำหนดว่าก้าวหนึ่ง ๆ มีกี่ระยะหรือกี่จังหวะ และไม่เคยกำหนดชาย-ขวาในการก้าวอย่าง นอกจากทางการทหาร ซึ่งมีความมุ่งหมายไปอีกทางหนึ่ง ต่างจากความมุ่งหมายในการปฏิบัติธรรม อิริยาบถเดินเป็นอาการเคลื่อนไหวทางกายอย่างหนึ่ง สามารถเป็นสื่อให้จิตเกิดความตั้งมั่นได้

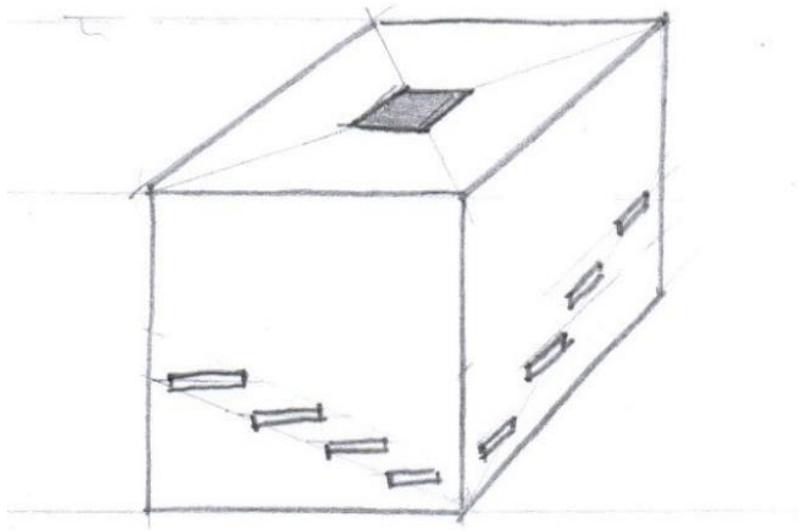
เช่นกัน แนวทางในการปฏิบัติเบื้องต้น คือ ความตั้งใจในการเดินไปและกลับในจังหวะต่าง ๆ ตามระยะทางที่กำหนดไว้ เรียกว่า เดินจงกรม

สติ (A) เกิดจากการรับรู้และการรู้เท่าทัน ข้าพเจ้ากำหนดให้เป็นรูปทรงของพื้นที่ที่สามารถสัมผัสและรับรู้ด้วยความรู้สึกได้ โดยการนำวัสดุที่มีพื้นผิวขรุขระมองเห็นได้ชัดเจนมาใช้ปูเป็นทางเดินในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส

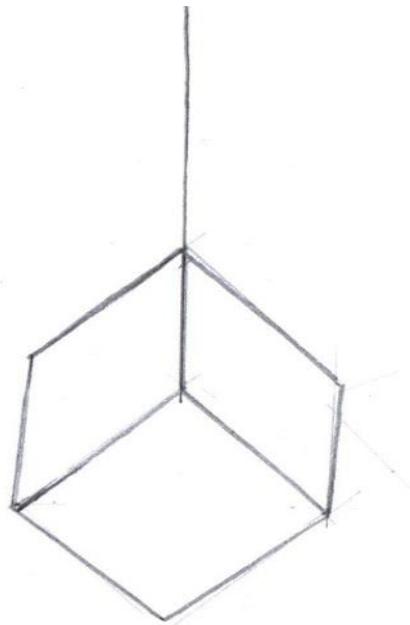
ภาพที่ 2 รูปทรง A คือรูปทรงของพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส

สมาธิ (B) ในส่วนของสมาธินั้น ได้ใช้สื่อด้วยแสงมารวมในการแสดงออก โดยการสร้างกล่องสี่เหลี่ยมเพื่อใช้บรรจุหลอดไฟ แล้วเจาะรูด้านบนเพื่อเปิดเป็นช่องให้แสงส่องผ่านออกไปที่ด้านบนของตัวกล่อง และเจาะช่องด้านข้างให้เป็นเส้นจัดวางในลักษณะขั้นบันได เป็นการกำหนดทิศทางและรูปร่างของแสงที่จะให้ส่องผ่านออกมา

ภาพที่ 3 รูปทรง B คือกล่องสี่เหลี่ยมเพื่อใช้บรรจุหลอดไฟ

ปัญญา (C) การสร้างสมมุติขึ้นโดยใช้รูปทรงลูกบาศก์ เป็นการแสดงออกเพื่อแทนค่าความเป็นนามธรรมของคำว่า ปัญญา

ภาพที่ 4 รูปทรง C คือรูปทรงลูกบาศก์

การประกอบรูปทรงทั้งสามเข้าด้วยกัน ได้ใช้วิธีการจัดเรียงแผ่นระนาบ A ให้เป็นโครงสี่เหลี่ยม โดยให้ทุกด้านบรรจบกัน ซึ่งที่มาของรูปทรงนี้มาจากลานพระอุโบสถ จากนั้นนำกล่อง B มาใช้สำหรับบรรจุเป็นเครื่องกำเนิดแสงโดยนำมาวางตรงกลาง และนำลูกบาศก์ C มาแขวนไว้ตรงกลางด้านบนของกล่อง B อีกทีหนึ่ง

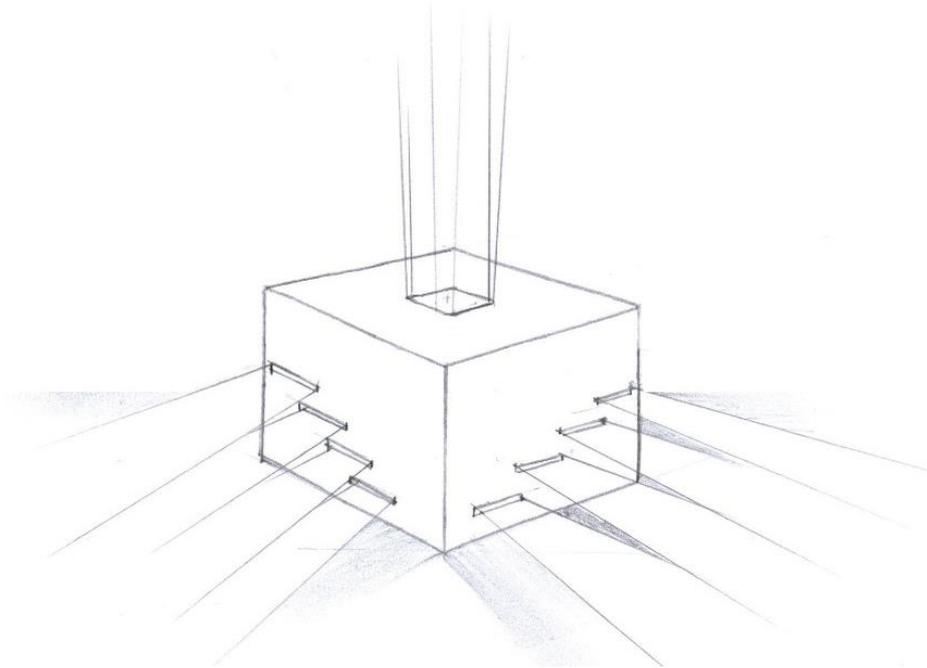

ภาพที่ 5 แสดงวิธีการนำเสนอผลงาน “ทักษิณาวรรต”

วิธีการนำเสนอผลงานชิ้นนี้ มีการใช้ส่วนประกอบอื่น ๆ ได้แก่ ควันและเสียงสวดมนต์ เพื่อสร้างบรรยากาศเพิ่มเติม การใช้ควันนั้นก็เพื่อเป็นตัวเน้นให้เห็นลำแสงเป็นหลักสำคัญ เมื่อแสงส่องผ่านกลุ่มควันจะเกิดเป็นลำแสงที่เห็นเป็นรูปร่างตามที่กำหนดได้อย่างชัดเจน

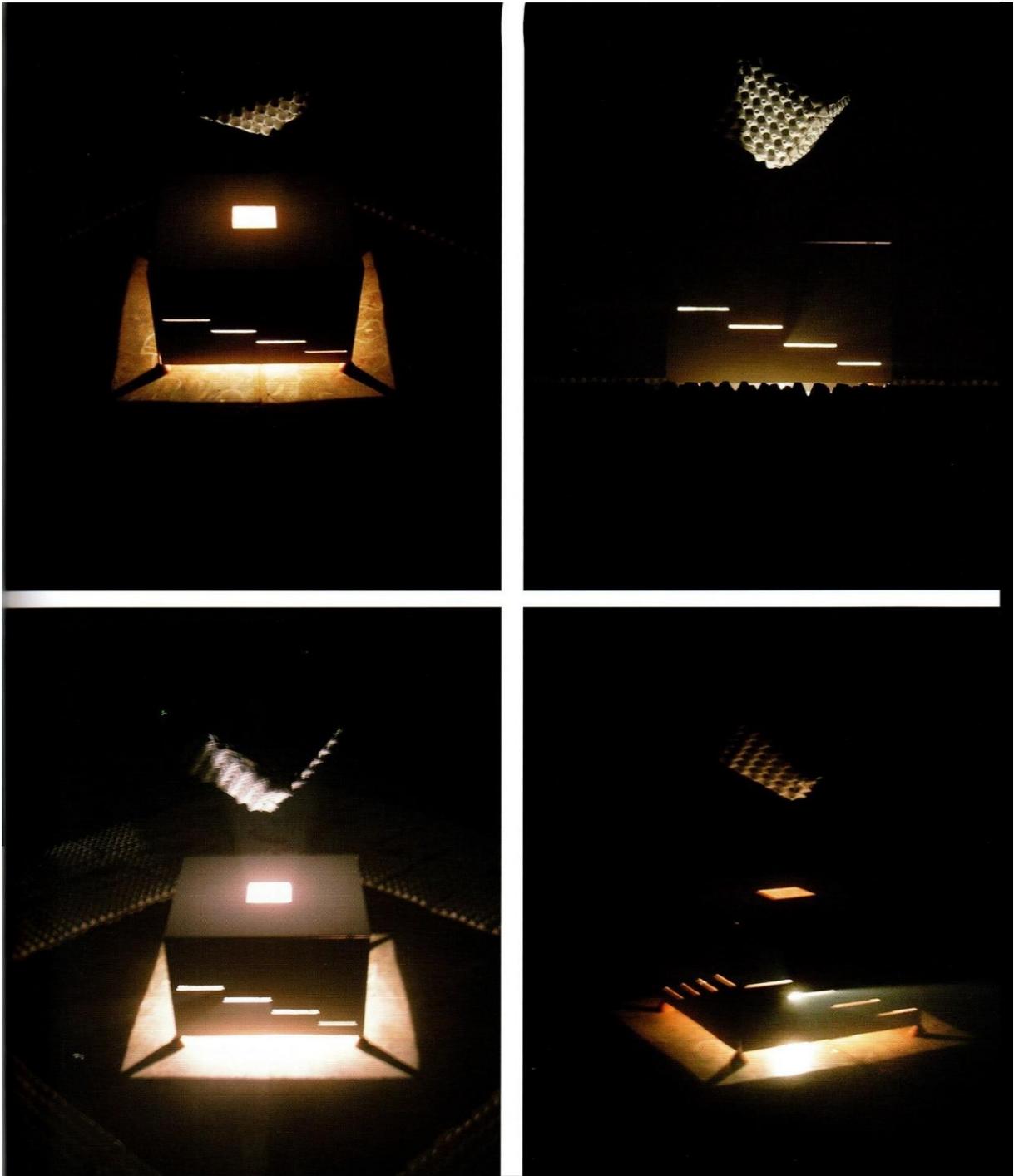

ภาพที่ 6 เครื่องพ่นควัน (Fog Machine)

ภาพที่ 7 แสดงทิศทางของลำแสง

ลำแสงที่พุ่งจากช่องด้านบนจะไปตกกระทบที่ลูกบาศก์ C ที่สร้างสมมุติให้เป็นปัญญา โดยรูปทรงนั้นจะถูกแสงส่องจนเด่นชัดและเกิดเป็นจุดเด่นขึ้นกับตัวผลงาน ส่วนลำแสงที่ส่องผ่านช่องด้านข้างนั้นจะเกิดเป็นลำแสงที่มีลักษณะเป็นแผ่นระนาบแบนและเป็นชั้นบันไดโดยรอบชิ้นงาน ซึ่งได้ให้ความหมายเป็นการพัฒนาของจิตจากการเดินวนรอบเป็นทักษิณาวรรต จนกระทั่งจิตเกิดการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับไปสู่เป้าหมายคือปัญญา นอกจากนี้การแสดงออกในครั้งนั้นข้าพเจ้าได้แสดงการเดินจงกรมบนผลงานของตนเองอีกด้วย

ภาพที่ 8 การนำเสนอผลงาน “ทักษิณาวรรต” ในนิทรรศการ

องค์ความรู้

จากภาพทั้ง 8 ภาพข้างต้น ผู้เขียนสามารถสรุปความเชื่อมโยงระหว่างศิลปะกับพระพุทธศาสนาได้ดังนี้

ภาพที่	สรุปความเชื่อมโยง
ภาพที่ 1	ภาพผลงานสำเร็จที่เกิดจากการนำเนื้อหาทางธรรม “อวาสลับปายะ” มากำหนดพื้นที่และรูปแบบการติดตั้งผลงาน ให้เกิดความเป็นส่วนตัว สงบ สบาย ปลอดภัยเหมาะแก่การเจริญสติภาวนา
ภาพที่ 2	ภาพร่างมุมมองของพื้นที่ทางเดินที่มีพื้นผิวขรุขระ เพื่อใช้เป็นส่วนในการรับรู้สัมผัส เพื่อให้จิตอยู่กับปัจจุบัน รู้ธิริยาบท รู้ชัดถึงจิตตนเองตามหลัก “สติปัฏฐาน 4” ว่าด้วย (กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน) และ (จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน)
ภาพที่ 3	กล่องบรรจุหลอดไฟที่มีช่องให้แสงลอดผ่านขณะติดตั้งผลงานในห้องมืด เพื่อส่องให้เห็นผิวทางเดินจงกรมและเป็นตัวสร้างบรรยากาศ ให้เกิดสภาวะนิ่งสงบ
ภาพที่ 4	รูปทรงลูกบาศก์ ใช้เป็นตัวสมมุติของปัญญา ที่ผุดขึ้นจากการฝึกสติและสมาธิ เป็นส่วนเสริมให้ผลงานมีจุดเด่นและยังสามารถใช้ในการเพ่งมองได้ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งในการฝึกกำหนดจิต เพื่อให้จิตมีสติ รู้ระลึกเห็นปัจจุบัน
ภาพที่ 5	ลักษณะการจัดวางติดตั้งผลงานให้มีความสอดคล้องต่อการใช้งาน โดยมีการใช้เสียงสวดมนต์ร่วมในการนำเสนอ เพื่อให้จิตอยู่ในกรอบไม่ออกแวงหลงไปกับเสียงผู้คนรอบข้างหรือเสียงอื่นๆ ที่สามารถมีส่วนในการรบกวนการฝึกเจริญสติ
ภาพที่ 6	เครื่องพ่นควันเป็นส่วนประกอบเพื่อใช้สร้างบรรยากาศ สามารถทำให้เห็นลำแสงที่เป็นเส้นได้ และยังช่วยในการพลาญวัตถุต่างๆโดยรอบที่ไม่เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนเพื่อที่สายตาจะได้ไม่วอกแวงสอดส่ายไปมองจนเสียสมาธิ
ภาพที่ 7	ลำแสงเกิดขึ้นเป็นชั้นๆเสมือนแสงที่นำสู่เส้นทางแห่ง “วิสุทธิมรรค” คือ ทางแห่งความบริสุทธิ์ เมื่อบุคคลใดได้ดำเนินไปตามนี้จนถึงที่สุดแล้ว ย่อมถึงจุดหมายปลายทาง คือพระนิพพานอันเป็นที่บริสุทธิ์สิ้นกิเลสและพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง
ภาพที่ 8	ผลงาน “ทักษิณาวรรต” ในมุมมองต่างๆ ที่จัดวางในห้องมืดโดยมีแสงสลัวๆตกกระทบรู้สึกได้ถึง ความสงบนิ่งและมั่นคงเป็นพื้นที่ๆเหมาะแก่การใช้เพื่อฝึกปฏิบัติ

สรุป

ผลงาน “ทักษิณาวรรต” เป็นผลงานศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการบำบัด พัฒนาจิตตามวิถีทางของพระพุทธศาสนาโดยอาศัย สติปัฏฐาน 4 เป็นที่ตั้ง เพื่อใช้ในการออกแบบรูปทรงและหน้าที่การใช้สอย ด้วยการเดินจงกรมบนผลงาน ฝึกฝนตัวรู้ รู้เท่าทันธิริยาบทต่างๆ การย่างก้าว ก้าวอย่างไร เท้าสัมผัส และรู้สึกอย่างไร ลมหายใจเข้าออก สันยาวย่างไร รวมถึงการเห็นในรูป ตลอดจน

รับรู้ถึงเสียง ทำให้รู้ซัคว่าเดิน เมื่อยืน ก็รู้ซัคว่ายืน นั่งก็รู้ซัคว่านั่ง เมื่อใช้อุปกรณ์ช่วยเพิ่มความชำนาญในสิ่งที่เกิดขึ้นในการกำหนดรู้ในอิริยาบถหลัก รวมถึงอิริยาบถย่อยต่างๆ ได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยสร้างสร้างสัมผัสปัญญาให้เกิดขึ้นทุกความเคลื่อนไหว ซึ่งครอบคลุมทั้งการเจริญสติในอิริยาบถหลักใหญ่เป็นสมาธิและพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ จนก่อเกิดปัญญาที่แจ่มแจ้งเห็นถึงความเป็นจริงได้ในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- คุณ โทชนันท์. (2548). *การพัฒนาจิต*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชลุด นิมเสมอ. (2531). *องค์ประกอบของศิลปะ: Composition of Art*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. (2542). *สุนทรียะทางทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์ และ วรวิโรจน์ ศรีคำภา. (2564). สมดุลชีวิต. *วารสารธรรมวัตร*, 2(2), 29–37.
- พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จันทรเพ็ญ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- วรรณิภา ณ สงขลา. (2532). จิตรกรรมไทยประเพณี: เทคนิคและการอนุรักษ์. *ศิลปากร*, 33(5), 4–22.
- วิชัย สิทธิรัตน์. (2550). *ประติมากรรม: บุษาครู*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นท์ติ้ง.
- ศิลป์ พีระศรี. (2502). *คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง*. พระนคร: กรมศิลปากร.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *วิธีปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565, จาก. <https://ondb.go.th/th/content/category/detail/id/82/iid/4104>
- Art Centre, Silpakorn University. (2006). *Thai-India Art and Cultural Exhibition Exchange 2005-2006*. by Thai artists from Silpakorn University and Indian artists from Visva Bharati University (Santiniketan). Bangkok: Art Centre, Silpakorn University.
- De Oliveira, N., Oxley, N., & Petry, M. (2003). *Installation Art in the New Millennium: The Empire of the Senses*. London: Thame & Hudson.